دیزاینی باخچەکان،
هونەر و نەخشەدانانە

ئەندازیار سەربەست ئەحمەد

دیزاینی باخچە Garden designبریتییە لەهونەر و کرداری نەخشەدانان و دروستکردنی پلان بۆ ڕێکخستنی باخچە و ناوچە سروشتیەکان. نەخشەی باخچە لەلایەن خاوەن باخچەوە یان لەلایەن کەسی ئەکادیمی و شارەزا و خاوەن ئەزموون ئەنجامدەدرێت. زۆربەی نەخشەدارێژەری باخچەکان ڕاهێنانیان کردووە لەسەر بناغەکانی نەخشەسازی و باخەوانی، هەروەها شارەزایی و ئەزمونێکی زۆریان لەبەکارهێنانی ڕووەك و چۆنیەتی چاندندا هەیە، هەندێك لەشارەزایانی نەخشەدانەری باخچەکان شارەزان لەئەندازەی دیمەنە سروشتییەکان و ڕاهێنانی پێویستیان کردووە و مۆڵەتی ڕەسمیشیان هەیە. باخچەوانی ئارەزوومەند لەڕێی فراوانکردنی کاتی کارکردن لەباخچەکاندا یان لەڕێی خوێندنی پچڕپچڕ و بەڕێکەوت یان خوێندنی پرۆگرامی باخەوان کە لەلایەن کۆمەڵەی باخەوانی ئەمریکاوە پێشکەش دەکرێت، شارەزایی و تاقیکردنەوە بەدەستدێنێت.

لەسەدەی بیستەمی ڕابردووەوە بایەخی دیزاینی باخچەکان لەلایەن خاوەن باخچەکانەوە زیادکرا و گرنکی زیاتریان پێدرا. سیسنگهرەست یەکێکە لەو باخچانەی لەسەدەی بیستەم پەسەندکراوە و لەلایەن ئارلۆد نیسکۆلسۆن و ڤیتاساکڤیلی ویستەوە نەخشەی دارێژراوە.

پێداویستییەکانی دیزاینی باخچە

ئەگەر باخچە لەلایەن کەسی شارەزا و پسپۆڕ یان لەلایەن کەسی ناپسپۆڕ دیزاین بکرێت، ئەوا چەند بنەمایەکی دیاریکراو کاریگەرییەکانی دیزاینی باخچەکان دیاریدەکات کە پێویستە بەهەند وەربگیرێن، چونکە لەکاتی دروستکردنی باخچەدا خاوەنی باخچە ڕووبەڕووی زۆر پێویستی دەبێتەوە. ڕەگەزەکانی دیزاینی باخچە ڕووبەرە سەختەکانیش دەگرێتەخۆ وەك ڕێڕەو، دیوار، پێداویستی ئاوگوێزەرەوە، ڕووبەرێکی دیاریکراو بۆ ڕۆیشتنی ئامێری گواستنەوە وەك چاندن بەدەست لەگەڵ ڕەچاوکردنی پێداویستیەکانی باخەوان. ئەم شێوەیە بەگوێرەی وەرزەکان و درێژی تەمەن -ڕووەکی وەرزی، دوو وەرزی، هەمیشە تەمەن- و شوێنی گەشە و قەبارە و خێرایی گەشە و تێکەڵکردنیان لەگەڵ ڕووەکەکانی دیکەدا و جیاکەرەوەکانی دیمەنی سروشتی دەگۆڕێت.

گرنگترین خاڵ کە لەنەخشەدانانی باخچەدا ڕەچاودەکرێت ئەوەیە کەوا چۆن باخچەکە لەداهاتوودا بەکاردەهێنرێت بەپێی ئەو شێوازەی کە خاوەن باخچە حەزی لێیەتی. هەروەها ئەو ڕێگاو بۆشاییانەی کە باخچەکە بەماڵ یان هەر شوێنێکی

دیكە دەگەیەنێت كە لەدەوروبەری باخچەكەیە. هەموو ئەو گرنگی پێدانانەش بەندن بەبڕی تێچوونەوە، بەتایبەت بۆ پڕۆژەیەكی دیاریكراو. دیاریكردنی بڕی تێچوون دەتوانرێت بەسادەیی قسەی لەسەربكرێت بەهۆی بنەمای شێوازی باخچە لەگەڵ كەمی چاندن و كەمی تێچوونی ئامێرە خزمەتگوزارییەكان.

خاوەن باخچە ئەو رووەكانە دەسنیشاندەكات و دەیانروێنێت بۆ بەسەوزی هێشتنەوەی باخچەكە لەهەموو وەرزەكاندا، هەروەها جیاكردنەوەی چەند بەشێك كە بتوانرێت بەزوویی مامەڵەی لەگەڵ بكرێت.

شوێن و خاك

لەكاتی دروستكردنی باخچەدا لەهەر شوێنێك چەند بارێكی سەرەكی دێتە پێش، زۆربەی باخچە دروستكراوەكان لەڕابردوودا و ئێستادا بەزۆری چەند خالێك دەگرێتەخۆ وەك شوێن، زانینی تۆپۆگرافی، گونجاوی پێكهاتەكانی ژینگە بۆچاندن وگەشەی ڕووەك، سەرەڕای ئەوەی پێویستە لەدیزاینی باخچەدا ڕەچاوی ئاو بكرێت وخاكێك بۆ باخچە هەڵبژێرێت كە بەپیت و دەوڵەمەندبێت بەماددە ئەندامی و توخمە كانزاییەكان.

سەرەتا چاڵ و قوڵت هەڵكەندن لەژێر و سەر زەویدا پێویستی بەوریایی هەیە و چاڵی دروست یان باش پشت بەڕێژەی قوڕ بۆ ماددەی ئەندامی دەبەستێت هەروەها پێویستی ترشی و تفی خاكەكە بزانرێت و ڕاستكردنەوەی لەڕێی تێكەڵكردنی لەگەڵ پێكهاتە بنچینەكانی خاكدا.

سنوری باخچە

بۆ گۆڕینی هێڵی سنوری باخچە یان هێڵی نێوان هەر ڕووبەرێك لەگژوگیای دڕكاوی یان گژوگیای بێ درك دەتوانرێت چاندنی ڕووەك بەكاربهێنرێت. ئەمەش پشت بەقەبارەی پارچەكان و سنور و جیاكەرەوەكانی ناوەوەی باخچەكان دەبەستێت، لەوانەیە پەرژین یان دەوەن بتوانێت یارمەتی دابەشكردنی باخچە بدات.

ڕەنگە جیاوازی پەرژین بەپێی وەرزەكانی ساڵ بگۆردرێت و بەشێوەیەكی گشتی پەرژین بەجیاكەرەوەیەكی باش دادەنرێت و لەبەرئەوە پەرژین بەزۆری بۆ دابەشكردنی بەشەكان لەباخچەدا بەكاردەهێنرێت، بەڵام ئەو پەرژینانە شێ و خۆراكی ناوخاك بەبەردەوامی و وردە وردە بۆ گەشەی خۆیان بەكاردێنن هەروەك ڕووەكەكانی دیكە، لەوانەیە باشترین هەڵبژاردن نەبێت و كاریگەری هەبێت لەسەر ڕووەكەكانی دیكەش.

بەتەنیشت سنوری باخچەوە ڕووەك گەشەدەكەن و پەیدادەبن وەك پەرژین، دیواریش لەماددەی جیاواز دروستدەكرێت، بەشێوەیەكی گشتی سێ جۆر لەكەرەستەی دیوار دروستكردن هەیە ئەوانیش دیواری بەرد بەنارێكی یان بەرێكی ریزدەكرێن، لەگەڵ خشت و كۆنكرێت. پێش دروستكردنی دیوار پێویستە هەڵبژاردنی ڕەنگ و قەبارە و تێكەڵە، بكرێت، بەگوێرەی جۆگە و پەرژین دەتوانرێت هەموو ئاڵوگۆڕێكی گونجاوبكرێت. چەند جۆرێك پەرژین هەیە دەتوانرێت بۆ باخچە بەكاربهێنرێت، پەرژینی ئاژەڵ گلدەرەوە بۆ هەندێك ناوچەو پەرژینی شاش بۆ قەراخ و پەرژینی تازە مۆدیل و شارستانی وەك پەرژینی باگێرەرەوە.

شێوازی رواندن و چاندن

شێوازی چاندن پێویستی بەلەیەكچوونی هاوبەش هەیە لەگەڵ ئاستی گونجاوی باخچەدا، ژینگە و زانیاری چاندن كە دوو سیستمی سەرەكی لەخۆدەگرێت: شێوەی چاندنی نوێ و چاندنی كۆن-خۆماڵی.

مێژووی چاندن بوارێكە لەبوارەكانی باخچەو ئەندازیاری جوانكاری دیمەنە سروشتییەكان. بەزۆری چاندن و رواندن لەباخچەكانی سەردەمی دێرین بریتیبووە لەتێكەڵی گژوگیای دەرمانی بەكارهێنراو و ڕووەكی سەوزە بۆ بەكارهێنان و گوڵ بۆ جوانكاری. بەشێوەیەكی دیار شێوازی چاندنی ڕووەك دوای ڕێنسانس گەشەیكردووە و بەڕوونیش دوای ڕێنسانس وێنەكێشان و نەخشەكێشان دەركەوت.

لەخۆرهەڵاتدا چاندنی ناوچە سروشتییەكان لەبنەڕەتدا بۆ سەرەتاكانی 200 ساڵ پێش زایین بۆ چینییەكان دەگەڕێتەوە. بەڵام لەخۆرئاوادا ڕێكخستنی ڕووەكەكان لەلایەن گروپێكی ئاسایی گەشەی پێدرا وەك بەشێك لەشێوازی باخچەی دیمەنە سروشتییەكان وكاریگەرییەكی

بەهێزی چاوەڕوانکەری هەبوو.

پلانی چاندن، مەشق و ڕاهێنانێکی تایبەتی دەوێت، پێویستە ئەوە بزانرێت کام بەش بۆچاندن شیاوە، چ قەبارە و دوورییەك بەکاربهێنرێت و چ چاکسازی و درێژەپێدانێك بکرێت لەکاتی جێبەجێکردندا.

پێداویستییەکانی باخچە

کەلوپەلی باخچە لەوانەیە دانانی بەشە هونەرییەکان بگرێتەوە وەك مێز و کورسی و چەتر، جۆلانە، ڕووناکی جۆراوجۆر بۆ سەرنجراکێشانی شتە دەستکردەکانی وەك کۆنکرێت یان باگێرەرەوە. هونەری گەرمکەرەوە لەخانووە شوشەییەکان یان گازی پرۆپان کە بەزۆری بەکاردەهێنرێن بۆئەوەی خەڵك بتوانن لەدەرەوەی باخچەدا لەشەودا یان لەناو ئاووهەوای ساردا دانیشن. مێزی گەشتوگوزار بەکاردەهێنرێت بۆ مەبەستی خواردنی ژەمەکان لەباخچەکەدا. ماددەی بەکارهێنراو بۆ دروستکردنی کەلوپەلی هونەری بەردی کانزا، تەپەدۆر، پلاستیك، مادده سمغیەکان، شوشە و داروتەختەیە.

جۆرەکانی باخچە

باخچەی ڕەسمی و باخچەی کلاسیکی کە باخچەی ڕێکوپێك و ڕێکخراون پێویستە پلانێکی ئەندازیاری بۆ دابنرێت لەگەڵ هێڵ و خەتی گونجاودا، چیمەن و پەرژین لەباخچەی ڕەسمی بەبەردەوامی پێویستی بەپاراستنی ڕێك و جوانی و ڕێکخستنی هەیە. درەخت، دەوەن، گژوگیا و گەڵاو لق و پۆپی دیکە بەوردی ڕێکبخرێن.

باخچەی فەرەنسی یەکێکە لەجۆرە تایبەتەکانی باخچەی ڕەسمی، ڕێگەی دانراوی ئەندری لی نۆتری کە ئاراستەی دروستکردنی لەچەقەکەیەوەیە. لەگەڵ ڕووی ڕێگای بەدارچێنراو و ڕێڕەوی بەرداوی، پاوان، حەوزێکی هاوبەشی ئاو گلدانەوە کە بەشێوەیەکی ئەندازیاری دروستدەکرێت بەهۆی بەردەوە لەگەڵ نافورە و پەیکەر. سادەترین باخچەی ڕەسمی بەشێوەی سندوقی جوانی هێڵ پەرژین یان پەرژین دەبێت کە بەوریایی دانراوە، شوێنی گوڵ یان شوێنی پشوودان لەباخچەدا بەشێوەی ئەندازیاری سادە دیاریدەکرێت، زۆربەی باخچە ڕەسمیەکان هەریەك لەڕێڕەو، پەیکەر، نافورو شوێنی حەوانەوەی بۆ ئاستە جیاوازەکانی خەڵك تێدایە.

باخچەی ڕەسمی فەرەنسا بۆ سەدەی شانزەیەمی باخچەی ئیتالیا دەگەڕێتەوە وەك باخچەی بۆبۆلی لەپشت پالزۆپیتی لەفلۆرێنس لەلایەن ژمارەیەك نەخشەسازی تەلارسازی بۆ پاشای ئەوکات ئیلانۆر دروستکراوە.

باخچەی کوخی

لەباخچەی کوخی دا دیزاینی نارەسمی بەکاردێت کە ماددەی کۆن، چاندنی چڕو تێکەڵەچاندن لەگوڵ ونەمامی جۆراوجۆری ڕازاندنەوە و ڕووەکی بەری بەکاردێت. باخچەی کوخی بۆ چەند سەدەیەك دەگەڕێتەوە، بەڵام سەرهەڵدانی بەچڕی بۆساڵی 1870دەگەڕێتەوە، بەریتانیا ڕەنگدانەوەیەکی باشی هەبوو لەپێکهاتەی زۆربەی باخچە کوخییەکانی ئینگلتەرا کە دیزاینی ڕەسمی و ڕەنگی درەوشاوە بەکاردەهێنرا، هەروەك لەخانووی شوشەیدا.

کۆنترین باخچەی کوخی کۆن لەڕووی کردارییەوە زۆر جیاوازە لەڕێگای تازە. لەگەڵ دوپاتکردنەوەی لەسەر سەوزە و گژوگیا، بەدرێژایی لەگەڵ هەندێك درەختی بەرداراو لەوانەیە هەنگ و هەندێك ئاژەڵ و گوڵیش بۆ پڕکردنەوەی هەر بۆشایەك و ڕووبەرێك لەناو باخچەدا بەکاربهێنرێت.

باخچەی دانیشتن

باخچەی خۆماڵی یان نیشتەجێ باوترین جۆری باخچەیە وبەشێوەیەکی گشتی بۆ دانیشتنە، ئەم باخچەیە لەپێش یان پشتەوەی بیناکان دروستدەکرێت. یان لەسەر حەوشە. باخچەی دانیشتن بەگوێرەی پێوەرە مرۆییەکان دیزاینی بۆ دەکرێت کە بەزۆری دەتوانرێت بۆ بەکارهێنانی تایبەتی بێت. وەك باخچەی خانوی گەورە یان باخچەی قەڵا یان باخچەی دامەزراوەی گەورە و پارکی گشتی لەگوندەکانداو لەوانەیە بەرهەمی ڕووەکیش بەرهەمبهێنێت.

باخچەی دانیشتن هەندێك جیاکەرەوەی تایبەتی هەیە. هەروەك پێشانگای تایبەتی بۆ گوڵ، یان جیاکەرەوەی بەردین یان جیاکەرەوەی ئاو.

باخچەی چێشتخانە

باخچەی چێشتخانە لەکۆنەوە هەتائێستاش بەکاردەهێنرێت بۆ ڕووبەرە پەرشوبڵاوەکان.

باخچەی شکسپیر

بیرۆکـــەی باخچـــەی شکســـپیر لـــەوەوە هاتـــووە لەکارەکانی ولیام شکسپیردا ناوی ئەو ڕووەکانە هێنراوە کە چانـــدراون تێیدا. لەو وڵاتانەی کە بەئینگلیـــزی قســـەدەکەن بەتایبەت ئەمریکا، ئەم باخچە گشتیانە بەزۆری نزیك یان هاوبەشن لەگەڵ پارکەکاندا، باخچەکانی شکسپیر شوێنی ڕۆشنبیری و فێربوون و بایەخپێدانی ئاشـــقانە و دەتوانرێت ببێتە شوێنێك بۆ ئاهەنگ و شایی زەماوەند. باخچەی شکسپیر جیادەکرێتەوە بەدیزاینی ئەندازەیی و بوونی کەلوپەلی دارین تیایداو ڕێڕەو و کورسی درێژ و چەتری باران و خۆر و پەیکەری شکسپیر.

باخچەی بەردی

باخچـــەی بەردی هەتا ئێســـتاش بەباخچەی بەردی یان باخچەی ئەلەبی ناسراوە، تیایدا پشت بەبەکارهێنانی بەرد یان تاشەبەرد بەستراوە.

ڕووەکی باخچەی بەردی بچوکن، چونکە زۆربەی جۆرەکان بەسروشتی بچوکـــن و گەشـــەیان لەبـــەرزی بـــەردەکان تێناپەڕێـــت. لەوانەیـــە گەشـــەبکەن بۆ لەوەڕگا ســـوودیان لێوەربگیرێـــت، یـــان لـــەو جـــۆرە ڕووەکانـــە دەڕوێنرێن کە کاریگەریان هەیە بۆ سەر وشکنەبوونەوەی زەوی و کەمنەبوونەوەی ئاو.

بەزۆری شـــێوەی باخچەی بەردی بریتییە لەکۆکردنەوە و خڕکردنەوەی بەردی بچوك و گەورە، ڕێکخســـتنی جوانی، لەگـــەڵ بوونی ڕێڕەوی بچوك لەنێوانیاندا لەو شوێنانەی کە ڕووەك دەچێنرێت یان ڕاگیردەکرێت. هەندێك بەرد جۆرێـــك لەڕووەك ڕاگیردەکات و ئەمەش خۆبەخۆ ڕوودەدات.

هەندێـــك باخچـــەی بـــەردی بۆ سەیرکردنی وەك دیمەنێکی سروشتی لەبەردەنەجوڵاوەکان واتە ئەوبەردانەی پێشـــتر لەناو باخچەکەدابوون دیزاین دەکرێت. بـــەردەکان ڕێکدەخرێن بۆ دروستکردنی پانتاییەك و ڕووەکەکان بەزۆری بەکاردەهێنرێن بۆ شاردنەوەی شوێنە بەیەکگەیشـــتووەکانی نێوان بەردەکان.

باخچەی ژاپۆنی

دەتوانرێـــت باخچـــەی ژاپۆنـــی لەخانووی تایبەتیدا دروســـتبکرێت، هەروەها لەتەنیشت یان لەناو پارکی شـــارەکان و لەشـــوێنە مێژوییەکانی وەك پەرســـتگای بـــوزی و قـــەڵای کۆن. هەندێـــك لەباخچە ژاپۆنییەکان لەخۆرئاوادا زۆر بەناوبانگن و هەروەك لەناو ژاپۆنیەکانیش، لەدوای سەدەی نۆزدەوە باخچەی ژاپۆنی جێدەستی باشـــی پەیداکردو لەژێـــر کاریگەری تایبەتمەنـــدی و شـــێوازی باخچەی چینیـــدا گەشـــەیکرد، لەکلتـــووری ژاپۆنیەکانـــدا دروســـتکردنی باخچە واتە خســـتنەڕووی هونەرێکی باڵا و پەیوەندییەکـــی قووڵـــی بەهونەری خۆشنووسی و ڕەنگ و جوانکارییەوە هەیە.

***ئەندازیـــاری کشـــتوکاڵی لەبنکـــەی ڕێنمایی کشتوکاڵی چوارقورنە**

سەرچاوە:

www.wikipedia.org/wiki/garden

بچوکترین کـــامێرا

بچوکترین کامێـــرای کانون کە کێشەکەی لە340 گرام تێناپەڕێت و لەگیرفانـــدا جێگـــەی دەبێتەوە هاتە ڕیزی کامێرا پێشکەوتووەکانی دیکەی کانون بێئەوەی ئەم قەبارە بچوکیـــەی هیـــچ کاربکاتە ســـەر جۆرێتی و ئاســـت بەرزی تواناکەی و بەئاســـانی دیمەنە ڤیدۆیەکانی پێ تۆماردەکرێت ئەویـــش بەیارمەتی کارتی یادەوەرییەکەی یان فلاشی دووەم کـــە توانای هەیـــە بۆ زیاتر لـــە12 ســـەعات تۆماربـــکات و بۆ وێنەگرتنی فیلمیش بەکاردەهێنرێت، شایەنی باسە ئەم فلاشە بەباشترین هۆیەکانـــی تۆمـــار بـــۆ کامێراکە دادەنرێت، چونکە کێشـــی سووکەو ئیشـــکردنی خێرایەو وزەی کەمتر بەکاردەهێنرێـــت و زیاتـــر جێگەی دڵنیاییە بـــۆ پارێزگاریکردنی فیلم و دیمەنە ڤیدۆییەکان.

ئـــەم کامێرایـــە توانایەکـــی بـــەرزی هەیـــە لەتۆمارکردنـــی وێنـــە بەشـــێوەیەکی زۆر جـــوان و ڕوون و کۆمەڵێـــك خەســـڵەتی پێشکەوتوویی هەیە کە بەسیستمی HDکاردەکات و هاوێنەیەکـــی ڤیدۆیی ئاست بەرزی هەیە بەزوومی 15لەگەڵ هەســـتەوەری CMOS بەتەعریفەیەکی تـــەواوی 3.3مێگا بیکسل. شایەنی باسە ئەم کامێرایە توانایەکـــی تایبەتی هەیە بۆ گرتنی وێنەی ڕوخسار بەئاســـتێگی بەرز هەروەها لەگەڵ ئامێری تۆمارکردنی خەپلەکانـــی دی ڤـــی دی ـ یشـــدا گونجاوە.